
Saksnummer:
24-036660ASD-BORG/01

Oslo, 20.05.2025
2022-0922

Prosesskriv til Borgarting lagmannsrett

Ankende part 1: Norges Naturvernforbund, Mariboes gate 8, 0183 Oslo

Prosessfullmektig: advokat Asle Bjelland, CMS Kluge Advokatfirma AS

Ankende part 2: Natur og Ungdom, Torggata 34, 0183 Oslo

Prosessfullmektig: advokat Amund Noss, CMS Kluge Advokatfirma AS

Ankemotpart: Staten v/Klima- og miljødepartementet
Postboks 8013 Dep, 0030 Oslo

Prosessfullmektig: Regjeringsadvokaten v/advokat Asgeir Nygård

Rettslig medhjelper: Regjeringsadvokaten v/advokat Karen Mellingen

...

1 INNLEDNING

Staten har noen supplerende merknader og dokumentbevis før saksforberedelsen avsluttes i dag. I tillegg meldes ytterligere to vitner.

2 BETYDNINGEN AV AT DET PÅ TIDSPUNKTET UTSLIPPSTILLATELSEN BLE GITT IKKE FORELÅ EN GODKJENT VANNFORVALTNINGSPLAN

De ankende parter har i det siste prosesskrivet fremlagt statens skriftlige innlegg til EU-domstolen i sak C-43/10. Det er naturligvis EU-domstolens avgjørelse i saken, ikke Norges

innlegg, som er relevant for å fastslå gjeldende rett. I avsnitt 56 har EU-domstolen klart slått fast at vanndirektivet art. 4 ikke gjelder for prosjekter som vedtas før det foreligger en godkjent vannforvaltningsplan i henhold til direktivet art. 13 (6), jf. også C-346/14 avsnitt 49. Det er tilfelle i vår sak ettersom det på vedtakstidspunktet i 2016 ennå ikke forelå en godkjent vannforvaltningsplan for Førdefjorden ytre.

Selv om artikkel 4 ikke gjelder direkte, har EU-domstolen i den samme avgjørelsen avsnitt 57-64 slått fast at medlemsstatene i perioden mellom ikrafttreddelsen av direktivet og tidsfristen for godkjenning av vannforvaltningsplanen er forpliktet til å «refrain from taking any measures liable seriously to compromise the attainment of the result prescribed by Article 4 of that directive» (understreket her), se avsnitt 60. Som understrekingen viser, må EU-domstolen forstås slik at medlemsstatene i denne mellomfasen har noe større handlingsrom for å tillate aktiviteter/inngrep enn dersom artikkel 4 skulle vært anvendt direkte. Verken uttalelsen i denne dommen (jf. avsnitt 65 «upper limit») og 67 «at the very least») eller uttalelser i EU-domstolens dom i sak C-346/14 (vilkåret om «overriding public interest» var uansett oppfylt, jf. avsnitt 71) klargjør etter statens syn hvor stort dette økte handlingsrommet er.

I vår sak er det vannforskriften § 12 som er det rettslige grunnlaget for de ankende parter krav om ugyldighet. Vannforskriften § 12 skal tolkes i lys av Norges EØS-rettslige *forpliktelser*. Statens poeng med denne anførselen er å få frem at denne EØS-rettslige forpliktelsen ikke strekker seg lenger enn det som kan utledes av EU-domstolens praksis om plikt til å avstå fra visse tiltak i den nevnte mellomfasen. Dette harmonerer godt med presiseringen i St.prp. nr. 75 (2007-2008) s. 8 venstre spalte om at vannforskriften «pålegger ikke forpliktelser ut over det som følger av direktivet».

Foruten at Norges handlingsrom i denne mellomfasen er noe større, kan anførselen også ha betydning i den grad lagmannsretten skulle følge argumentasjonen fra de ankende parter om at direktivet må forstås slik at gyldighetsprøvingen er avgrenset til de momenter som eksplisitt er løftet frem i vedtakets begrunnelse. Staten mener dette ikke er riktig forståelse av verken direktivet, EU-retten mer generelt eller alminnelig norsk forvaltningsrett. For det tilfelle at lagmannsretten ikke er enig med staten, vil staten anføre at det må ha betydning at det i dette tilfelle er snakk om å anvende kravene i artikkel 4 via den lojalitetsnormen EU-domstolen har oppstilt i C-43/10 avsnitt 57-64 og C-346/14 avsnitt 51.

Det er først dersom lagmannsretten mener gyldighetsspørsmålet er et tvilstilfelle at det blir nødvendig å ta stilling til hvor stort det økte handlingsrommet i denne mellomfasen er. Ettersom staten mener saken ikke er tvilstilfelle, og det allerede er knapt med tid til å belyse de mer sentrale problemstillingene i saken, vil staten i liten grad bruke tid på dette spørsmålet under ankeforhandlingen.

De ankende parter har avslutningsvis i punkt 2 i prosesskrivet 8. mai 2025 uttalt at statens anførsel uansett ikke får betydning for vurderingen av Nærings- og fiskeridepartementets vedtak om driftskonsesjon av 6. mai 2022. Statens syn er at dersom utslippstillatelsen som ble gitt ved vedtaket i 2016 er gyldig, reiser ikke vedtaket om driftskonsesjon ytterligere spørsmål opp mot vannforskriftens krav. Det etterfølgende vedtaket om driftskonsesjon innebar ikke en *ny* forringelse og det er derfor ikke nødvendig med en ny vurdering etter vannforskriften § 12.

3 HENSynet TIL MINERALTILGANG

3.1 Relevante bevis – etterfølgende utvikling

I de ankende parters siste prosesskriv tas det til orde for at det ikke vil være relevant å føre bevis for utviklingen i hensynet til mineraltilgang i tiden etter vedtakstidspunktet i 2016. Staten er ikke enig i dette. Som forklart i statens prosesskriv 30. april 2025 punkt 5.1, er utviklingen i tiden etter vedtakstidspunktet klart nok *relevant*, men etter statens syn er den ikke *avgjørende* for å kunne konkludere med at vedtaket er gyldig.

For at lagmannsretten skal få et godt avgjørelsesgrunnlag i en sak som denne, der ugyldighetsspørsmålet skal avgjøres over ni år etter at tillatelsen ble gitt, er det etter statens syn nødvendig å få frem hovedtrekkene og de langsiktige linjene i utviklingen omkring forsyningssikkerheten i EØS, Norges rolle i denne utviklingen og hvordan Engebø-prosjektet passer inn i dette bildet. I tillegg til at dette er relevant for å forstå statens syn om at hensynet til mineraltilgang utgjør en «overriding public interest», har denne utviklingen også betydning dersom lagmannsretten skulle mene at vilkåret ikke er oppfylt og det skal foretas en helhetsvurdering av om vedtaket er ugyldig. Staten vil, på subsidiært grunnlag, anføre at både hensynet til tiltakshaver og de samfunnsmessige hensynene som Engebø-prosjektet ivaretar, klart taler mot ugyldighet.

3.2 Statsrådens uttalelser ifm. Stortingets behandling av Dok 8:125 S

Staten vil gjøre oppmerksom på at klima- og miljøminister Andreas Bjelland Eriksen nylig har gitt sitt syn på gyldigheten av tillatelsene til Engebø-prosjektet. Dette skjedde i forbindelse med Stortingets behandling av representantforslag Dokument 8:125 S (2024-2025) der forslaget lød: «Stortinget ber regjeringen sørge for å stanse dumpingen av gruveavfall i Førdefjorden frem til saken har blitt ferdig behandlet i rettssystemet». Forslaget fikk ikke flertall i energi- og miljøkomiteen, jf. Innst. 278 S, og ble ikke vedtatt av Stortinget (A, H, Sp og Frp stemte mot forslaget, Sv, R, V, MDG og KrF stemte for).

Statsråden sendte to brev til komiteen før saken ble behandlet i Stortinget 13. mai 2025. I det andre brevet, sendt 9. mai 2025, gis det en utfyllende begrunnelse for departementets syn på gyldigheten av tillatelsene til Engebø-prosjektet. Uttalelsen, som er gitt i samråd med nærings- og fiskeriministeren, bygger på en grundig gjennomgang av EFTA-domstolens tolkingsuttalelse, forsyningssituasjonen i EØS og konkrete forhold ved Engebø-prosjektet. Uttalelsene underbygger altså hvorfor vedtakene vår sak gjelder er gyldige, både ut fra situasjonen på vedtakstidspunktet og i lys av den etterfølgende utviklingen.

Statsråden viser for det første til at Engebø-prosjektet er viktig for sysselsettingen i området. Prosjektet gir grunnlag for økt tilflytting, arbeidsplasser og bosetting i et langsiktig perspektiv. Det trekkes også frem som positivt at virksomheten vil bidra til å bygge industriell kompetanse og erfaring til å drive gruverdrift i Norge.

Statsråden viser for det andre til at Engebø-prosjektet er viktig for å sikre tilgang til titanmineralet rutil. Det fremheves at prosjektet har en sikkerhetspolitisk dimensjon og at regjeringen mener at utviklingen globalt medfører at denne har blitt enda tydeligere siden tillatelsen ble gitt i 2016. Engebø-prosjektet omtales som et viktig prosjekt både lokalt,

regionalt og for Norge og Europa. I brevet omtales Engebø-forekomstens egenskaper og betydning for produksjon av titanmetall, samt de utfordringer/sårbarheter for forsyningssikkerheten i EØS som eksisterer per i dag og som Engebø-prosjektet vil være et positivt bidrag til å avhjelpe. Det trekkes også frem at også bruk av titanmineraler til pigment i maling, plast og papir dekket viktige behov i et moderne samfunn og at Engebø-prosjektet vil være et viktig bidrag til industriproduksjon i EØS-området. Staten viser for øvrig til brevet i sin helhet.

- Bilag 1:** Dokument 8:125 S (2024-2025)
- Bilag 2:** Innst. 278 S (2024-2025), inkl. statsrådets brev 26. mars 2025
- Bilag 3:** Statsrådets brev til Energi- og miljøkomiteen 9. mai 2025
- Bilag 4:** Referat fra behandlingen i Stortinget 13. mai 2025
- Bilag 5:** Voteringsoversikt

3.3 Supplerende dokumentbevis

Staten vil supplere bevisførselen med noen dokumentbevis.

Rapporter/artikler/pressemeldinger om Engebø-forekomsten, utviklingen/utbyggingen av prosjektet og samfunnsmessige virkninger:

- Bilag 6:** [Presentasjon](#) fra Nordic Mining holdt på NGU-dagene 6. februar 2009
- Bilag 7:** NGU rapport 2012.048, 15. september 2012
- Bilag 8:** Nærings- og fiskeridepartementet – Tror på ja til Engebø – [pressemelding 13. mars 2013](#)
- Bilag 9:** Martin Lund-Iversen, NIBR, Samfunnsmessige konsekvenser av forslag om mineraluttak i Engebøfjellet i Naustdal kommune
- Bilag 10:** Dahl m.fl, [Klassifikasjonssystem for mineralske ressurser](#), 2014
- Bilag 11:** Kommunal- og moderniseringsdepartementet – Godkjenner mineralutvinning i Engebøfjellet, [pressemelding 17. april 2015](#)
- Bilag 12:** Nærings- og fiskeridepartementet – Klart for Norges største mineralfunn – pressemelding [17. april 2015](#)
- Bilag 13:** [Nrk.no](#) – artikkel om Engebø-prosjektet 24. april 2015
- Bilag 14:** [Swart/Nel](#), Flowsheet development for the production of rutile and garnet from hard rock eclogite deposit in Norway
- Bilag 15:** Nordic Mining ASA – Annual report 2019 on Nordic Mining's mineral deposits, 10. september 2019

- Bilag 16:** Prospekt utarbeidet av Nordic Mining 6. mars 2023 (pkt. 1, 6, 7 og 8)
- Bilag 17:** [Mining journal](#) – omtale av prosjektets utvikling mv, 2. oktober 2019
- Bilag 18:** Firda – artikkel om «Steinknuserane på Engebø», 27. april 2025
- Bilag 19:** [Faktaark](#) – utskrift fra NGU (utskrift 20. mai 2025)
- Bilag 20:** [Hatch](#) – omtale av prosjektets utvikling og miljømessige aspekter (udatert, utskrift 20. mai 2025)

I artikkelen fremlagt som bilag 18 fremkommer det at Nordic Mining har tre store kunder, en i Japan, en i USA og en i Europa. Det er ikke offentlig hvem kunden i Europa. Nordic Minings kunder vil bli tema i vitneforklaringen fra selskapets daglige leder, jf. nedenfor.

Rapporter mv. som belyser egenskaper, bruksområder, verdikjeder og forsyningssikkerhet av rutil og titan:

- Bilag 21:** [SCREEN – factsheets updates based on the EU Factsheets 2020 – Titanium](#)
- Bilag 22:** [Kommisjonen](#) – Titanium metal: Impact assessment for supply security (2022)
- Bilag 23:** [U.S. Geological Survey](#). Mineral Commodity Summaries, jan. 2025
- Bilag 24:** [Coherent market insight](#) – rutile vs. ilmenite: key differences and uses in titanium extraction, feb. 2025

Dokumenter som belyser utviklingen i EU og for internasjonalt samarbeid på mineralområdet:

- Bilag 25:** [Kommisjonen](#) – faktaark om CRMA, mars 2023
- Bilag 26:** [U.S. Department of State](#) – Minerals security partnership (udatert, utskrift 20. mai 2025)
- Bilag 27:** Mineral Security partnership forum – utvidet samarbeid mellom bl.a EU, USA og Norge, [pressemelding 5. april 2024](#)
- Bilag 28:** Mineral Security partnership – nye medlemmer, [pressemelding 27. september 2024](#)
- Bilag 29:** [Nasjonal sikkerhetsstrategi](#), mai 2025

3.4 Vitneførsel

Staten vil i tillegg til den allerede varslede vitneforklaringen fra seksjonsleder i Miljødirektoratet, Harald Sørby, føre to vitner:

REGJERINGSADVOKATEN

- Finn Ivar Marum, daglig leder i Nordic Mining ASA. Han skal forklare seg om (i) utvikling av mineralprosjekter generelt og Engebøprosjektet spesielt, herunder globale verdikjeder og finansiering, (ii) rutilforekomsten på Engebø som global ressurs og fordelaktige egenskaper ved forekomsten og (iii) nåværende og potensielle kunder i Europa og verden for øvrig
- Sigrid Dahl Grønnevet, ekspedisjonssjef i næringspolitisk avdeling, Nærings- og fiskeridepartementet. Hun skal forklare seg om vurderingene i departementet, og hos Norges Geologiske undersøkelser (NGU) og Direktoratet for mineralforvaltning, av Engebø-ressursens betydning. Grønnevet vil også beskrive verdikjeder, internasjonalt samarbeid og betydningen av sikkerhetspolitiske hensyn i de samfunnsøkonomiske vurderingene.

Oslo, 20.05.2025

REGJERINGSADVOKATEN

Asgeir Nygård
advokat